

DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.6-5
УДК 339.543

Сидор Г. В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9578-0588>

Коркушко О. Н.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6577-8647>

Тимків А. О.

кандидат економічних наук, викладач,
викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8001-0588>

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР НА МИТНИЦІ

В умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в економіці України, проблематика оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці є важливим фактором політики у сфері розвитку міжнародної торгівлі, зокрема для нашої держави з огляду на поглиблення її інтеграції у світовий ринок. Наукове опрацювання цього питання набуває особливої актуальності в контексті оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці. Мета – вивчити теоретичні аспекти оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці. Для досягнення поставленої мети у статті використано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема такі: загальнонаукові та спеціальні – для забезпечення досягнення мети, абстрактно-логічний та діалектичний – для обґрунтування теоретичних положень та висновків. Актуальність матеріалу, викладеного в науковій статті, обумовлена відсутністю результативної системи оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці, що дало б змогу підвищити результативність діяльності митниць згідно з міжнародними стандартами. На основі систематизації літературних джерел надано характеристику таким термінам, як «результативність», «ефективність» та «якість» здійснення митних процедур на митниці. Виявлено недоліки, які виникають у процесі здійснення митними органами своїх функцій з метою скорочення витрат, пов'язаних з митним контролем і митним оформленням. Наведено етапи процедури оцінювання ефективності діяльності митниць. Акцентовано увагу на доцільності оцінювання ефективності здійснення митних процедур. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем щодо спроможності митних органів у результаті своєї діяльності задовольнити потреби та інтереси учасників митних правовідносин. Зроблено висновок, що спільними інтересами як для учасників зовнішньоекономічної діяльності, так і для держави є такі: спрощення митних процедур, підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки, активізація зовнішньоекономічної діяльності, прискорення товарообігу через митний кордон держави.

Ключові слова: митні процедури, митна декларація, митний контроль, митне оформлення, справляння митних платежів.

Halyna Sydor, Oleg Korkushko, Andriy Tymkiv
ERIHE «Kamianets-Podilsky State Institute»

ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF CUSTOMS PROCEDURES AT THE CUSTOMS

Introduction. Given the transformational processes taking place in Ukraine's economy, the issue of assessing the efficiency of customs procedures at customs is an important factor in the policy of international trade development, in particular for our country, given its deepening integration into the world market. The scientific study of this issue is of particular relevance in the context of assessing the efficiency of customs procedures at customs. **Purpose.** The purpose of the article is to study the theoretical aspects of assessing the efficiency of customs procedures at customs. **Methods.** To achieve this goal, the article uses general and special research methods, in particular, the following: general scientific and special methods – to ensure the achievement of the goal, abstract-logical and dialectical methods – to substantiate theoretical positions and conclusions. **Results.** The relevance of the material presented in this scientific article is due to the lack of an effective system for assessing

*the efficiency of customs procedures at customs, which would allow for an increase in the efficiency of customs activities in accordance with international standards. Based on the systematization of literature sources, the author characterizes such terms as «efficiency», «effectiveness» and «quality» of customs procedures at customs. The author identifies the shortcomings that arise in the course of performance by customs authorities of their functions with a view to reducing the costs associated with customs control and customs clearance. The stages of the procedure for assessing the efficiency of customs activities are presented. The author emphasizes the expediency of assessing the efficiency of customs procedures. The results of the study provide the basis for solving practical problems regarding the ability of customs authorities to meet the needs and interests of participants to customs legal relations as a result of their activities. **Conclusion.** The author concludes that the common interests of both participants to foreign economic activity and the State are as follows: simplification of customs procedures, enhancement of competitiveness of the domestic economy, intensification of foreign economic activity, and acceleration of trade across the customs border of the State.*

Key words: customs procedures, customs declaration, customs control, customs clearance, collection of customs payments.

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогодні проблематику оцінювання ефективності митних процедур на митниці вважають одним із найбільш актуальних питань, що розглядає світова економічна спільнота. Митні процедури належать до структури вітчизняної митної політики та є одним із самостійних векторів її реалізації. У структурі роботи митних органів їхнє значення займає одну з вагомих позицій, оскільки вони становлять комплекс заходів, що спрямовані на забезпечення захисту та підтримки зовнішньоекономічної діяльності. Митні процедури варто детермінувати як заходи, змістом яких є митний контроль, митне оформлення, сплата митних платежів та їхнє адміністрування. З огляду на вищевказане дослідження на обрану тематику завжди буде в центрі уваги вчених-економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми оцінювання ефективності митних процедур на митниці сьогодні набуває особливої актуальності. Теоретичні й практичні аспекти оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці проаналізовано у працях провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед них: І. Г. Бережнюк [2], А. Нікалі [6] та ін. Крім вищевказаних публікацій, варто назвати дослідження авторів роботи – Г. В. Сидор [3–5], О. Н. Коркушка [5].

Незважаючи на наявність наукових напрацювань, теоретичні та практичні аспекти оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці розкрито не повною мірою, а отже, потрібно провести додаткові наукові пошуки.

Мета статті: вивчити теоретичні аспекти оцінювання ефективності здійснення митних процедур на митниці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під ефективністю митних процедур пропонуємо розуміти результат, який відображає якість виконання митних формальностей митними органами в процесі здійснення митного контролю та митного оформлення відповідно до передової міжнародної практики. Зауважимо, що оцінювання ефективності митних процедур на митниці має бути спрямоване

на забезпечення швидких і прозорих процедур митного оформлення товарів.

Загалом оцінювання ефективності митних процедур на митниці спрямоване на виявлення недоліків у процесі здійснення митними органами своїх функцій з метою скорочення витрат органів державного контролю та учасників зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаних з митним контролем і митним оформленням. З огляду на вищезазначене необхідно вирішити такі завдання:

- спростити митні процедури і прискорити митні операції під час митного оформлення та митного контролю товарів;
- підвищити інформаційну прозорість діяльності митних органів;
- впровадити вибіркові методи митного контролю на засадах застосування системи управління ризиками тощо.

Однією із фундаментальних умов ефективності будь-якої системи є забезпечення її результативності та якості. З огляду на це вважаємо, що для того, щоб розробити систему показників з метою оцінювання ефективності митних процедур, доцільно проаналізувати такі поняття, як «результативність», «ефективність» та «якість» їхнього здійснення.

Трактування вказаних термінів та суміжних із ними понять відображено в табл. 1.

Проаналізувавши наведені дефініції (табл. 1) у контексті реалізації митних процедур, пропонуємо розглядати якість з точки зору процесу їхньої реалізації. Технологію митних процедур на митниці можна розкрити більш детально на основі оцінювання якості їхньої організації. Її доцільно розуміти як ступінь, за якого параметри здійснення (характеристики митних процедур) відповідають еталонним (нормативним) значенням, що обґрунтовані передовою міжнародною практикою. Відповідно, характеристиками якості організації митних процедур будуть параметри їхнього здійснення, а саме: рівень документообігу та електронного декларування; витрати часу на проведення митних процедур на митниці; застосування обсягів та форм митного контролю; фіскальна результативність.

Таблиця 1

**Сутнісна характеристика термінів «результативність», «ефективність»
та «якість» та суміжних із ними понять**

Термін	Сутність термінів	Суміжні поняття та їхня сутність
Результативність	Ступінь реалізації дій, які заплановані й досягнення запланованих результатів	Результат процесу – це послуги (продукція (дії, які виконані з матеріальною продукцією, яка подана замовником; дії, які виконані з нематеріальною продукцією, які подані замовником; створення сприятливих умов для замовника)); інтелектуальна продукція; технічні засоби, перероблені матеріали, які утворилися в результаті виконання сукупності взаємодійних та взаємопов'язаних операцій (робіт), що перетворює входи на виходи
Ефективність	Співвідношення між досягнутим результатом й використаними ресурсами	Ресурси – це затрати, спрямовані на досягнення результату
Якість	Ступінь відповідно до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги	– характеристика як характерна особливість; – характеристика якості як власна характеристика системи, процесу або продукції, що пов'язана з вимогою; – вимога як сформульоване очікування чи потреба; – рівень якості як розряд чи категорія, які надано різним вимогам щодо якості систем, процесів або продукції, які наділені тим самим функційним застосуванням; – управління якістю як скоординовані дії щодо контролювання діяльності організації відповідно якості; – контролювання якості як складова частина управління якістю, акцентована на виконуваних вимог відповідно якості тощо.

Джерело: [2, с. 134–135]

Результативність митних процедур на митниці виражає результат зміни якісних параметрів здійснення митних процедур. Варто зазначити, що вона має стратегічний характер і відображає ступінь реалізації цілей, окреслених Державною митною службою України.

З огляду на це ефективність – це тактичний характер, тобто конкретно окреслені результати від здійснення митних процедур на митниці.

Вважаємо, що для оцінювання ефективності митних процедур потрібно враховувати рівень організації та розвитку митних органів, якість їхньої взаємодії у процесі здійснення митного контролю на митниці з моменту отримання інформації про характер зовнішньоекономічної угоди до узагальнення результатів постмитного аудиту. Крім того, вагомою складовою оцінювання ефективності діяльності митних органів є оцінка результатів спільної роботи різних державних органів, які беруть участь у забезпеченні митних інтересів, зокрема податкових і митних органів для проведення постаудит контролю; митних органів та органів контролю якості імпортованих товарів; фінансових і митних органів контролю за рухом імпортованих товарів у середині держави; правоохоронних та митних органів з упередження ввезення контрабандних товарів.

Митні процедури на митниці безпосередньо впливають на економіку держави, а отже – на кон-

курентоздатність підприємств на зовнішньому ринку. З огляду на це суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зацікавлений у мінімізації обсягу митних платежів; якнайшвидшому проходженні митних формальностей; оперативному випуску товарів, що переміщуються через митних кордон. Одночасно митними інтересами як держави, так і приватних суб'єктів, є такі: уніфікація й спрощення митних процедур; прискорення міжнародного товарообігу; скорочення часу митного контролю й митного оформлення тощо.

Конкретизація митних інтересів як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і держави визначає вимоги до митних процедур на митниці, тому, на нашу думку, вимагає відповідної оцінки (табл. 2).

Оцінювання митних процедур у жодному разі не дасть змогу здійснити їхнє зайве спрощення, що може призвести до зниження їхньої результативності, тобто до зменшення рівня дотримання заходів нетарифного та митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Акцентування на багатосторонньому оцінюванні дасть можливість упередити спрощення та прискорення митних процедур лише на користь учасників зовнішньоекономічної діяльності, оскільки це може призвести до невиправданих витрат для митних органів.

Врахування митних інтересів в процесі оцінювання митної процедури

Митний інтерес держави	Забезпечення захищеності митного інтересу в процесі здійснення митної процедури	Показник оцінки митної процедури
Підвищення рівня екологічної безпеки держави; забезпечення медико-санітарної та продовольчої безпеки	Закінчення митного оформлення лише після завершення державного ветеринарного, санітарного, фіто-санітарного та інших видів контролю; перевірки щодо дотримання суб'єктами переміщення вимог до якості послуг й товарів, передбачених державною та світовою системами якості послуг й товарів	Час, який витрачається на відповідні види контролю та рівень дотримання технологічної схеми; кількість потрібних документів
Заохочення підприємств до ефективного зовнішньоекономічного співробітництва	Розвиток електронного декларування. Надання відповідних статусів сумлінним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності за прозорою та визначеною технологією	Кількість учасників зовнішньоекономічної діяльності; кількість суб'єктів відповідно яких використовують спеціальні спрощені процедури митного контролю й митного оформлення; кількість декларацій, які подані з використанням електронної форми тощо

Джерело: [2, с. 147–148]

Процедура оцінювання ефективності діяльності митниць у контексті здійснення митних процедур передбачає такі етапи:

- подання митницею до Державної митної служби України щорічного звіту «Про ефективність діяльності митниць в контексті здійснення митних процедур»;
- на основі звітів «Про ефективність діяльності митниць в контексті здійснення митних процедур», які подані митницями, Державна митна служба України оцінює ефективність їхньої діяльності та проводиться рейтингування за отриманими результатами; окреслюються «проблемні ланки» у діяльності митниць та розробляються заходи щодо їхнього усунення;
- результати оцінювання ефективності діяльності митниць розміщуються на офіційному сайті Державної митної служби України.

Вважаємо, що доцільність оцінювання ефективності митних процедур на митниці визначена тим, що воно забезпечить вирішення таких питань:

- дасть змогу підвищити якість митних процедур;

– створить передумови для посилення відповідальності. Це має вагоме значення для бюджетного процесу, який можна суттєво удосконалити через оцінювання відповідності результатів митних процедур витратам коштів на їхнє здійснення;

- сприятиме підвищенню прозорості діяльності митних органів.

З огляду на це ефективність митних процедур є непростою властивістю, що характеризує спроможність митних органів у результаті свого функціонування задовільнити потреби та митні інтереси учасників митних правовідносин.

Висновки. У рамках дослідження здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення практичних проблем щодо спроможності митних органів у результаті свого функціонування задовільнити потреби та митні інтереси учасників митних правовідносин. Констатовано, що спільні інтереси як для учасників зовнішньоекономічної діяльності, так і для держави такі: спрощення митних процедур, підвищення конкурентоздатності вітчизняної економіки, активізація зовнішньоекономічної діяльності, прискорення товарообігу через митний кордон держави;

Література:

1. Митний Кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/4495-19>
2. Бережнюк І.Г. Концептуалізація оцінювання митних процедур в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності: монографія. Хмельницький, 2015. 196 с.
3. Сидор Г.В., Вербіцька І.І. Стан просторової асиметрії митного простору в Україні. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*. 2020. № 2 (22). С. 173–180.
4. Сидор Г.В., Вербіцька І.І. Стратегічні вектори розвитку митного простору України в глобальному середовищі. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*. 2020. № 1 (21). С. 27–34.
5. Сидор Г.В., Коркушко О.Н., Савків У.С. Моніторинг результативності здійснення митних процедур на митниці. *Інклюзивна економіка*. 2024. Вип. 1 (03). С. 72–76.

6. Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy. / Ed. by G. Favale. 59 p. URL: https://www.agenziadoganemonopoli.gov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8

References:

1. Mytnyy Kodeks Ukrainy vid 13 berez. 2012 r. No. 4495-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/4495-19>
2. Berezhnyuk I. H. (2015). Kontseptualizatsiya otsynyuvannya mytnykh protsedur v umovakh aktyvizatsiyi zovnish-noekonomichnoyi diyalnosti [Conceptualization of customs procedures evaluation in the context of intensification of foreign economic activity] : monohrafiya. Khmelnytsky, 196 p.
3. Sydor H. V., Verbitska I. I. (2020). Stan prostorovoyi asymetriyi mytnoho prostoru v Ukraini [The state of spatial asymmetry of the customs space in Ukraine]. *Naukovyy visnyk IFNTUNH. Seriya: «Ekonomika ta upravlinnya v naftoviy i hazoviy promyslovosti»*, no. 2 (22), pp. 173–180.
4. Sydor H. V., Verbitska I. I. (2020). Stratehichni vektory rozvytku mytnoho prostoru Ukrainy v hlobalnomu sere-dovyshchi [Strategic vectors of development of the customs space of Ukraine in the global environment]. *Naukovyy visnyk IFNTUNH. Seriya: «Ekonomika ta upravlinnya v naftoviy i hazoviy promyslovosti»*, no. 1 (21), pp. 27–34.
5. Sydor H. V., Korkushko O. N., Savkiv U. S. (2024). Monitorynh rezultatyvnosti zdiysnennya mytnykh protsedur na mytnytsi [Monitoring the effectiveness of customs procedures at customs]. *Inklyuzyvna ekonomika*, is. 1 (03), pp. 72–76.
6. Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy / Ed. by G. Favale. 59 p. Avail-able at: https://www.agenziadoganemonopoligov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8

Стаття надійшла до редакції 23.11.2024